

СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК ІНСТРУМЕНТ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ПОЛІЦІЇ

Наталія Валеріївна БОБРО,
*доцент кафедри соціальних та економічних дисциплін
Харківського національного університету внутрішніх справ,
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8350-3695>*

Розглянуто роль соціального капіталу вищого навчального закладу на етапі професійного навчання.

Ключові слова: *соціальний капітал, професіоналізм, професійне навчання, ідентифікація, професійний маргіналізм.*

Сьогодні не викликає сумніву, що виявлення сутності професіоналізму, бачення і розуміння шляхів, що ведуть до нього, має не тільки суто теоретичне, але і велике практичне значення. Очевидним є факт, що професійною соціалізацією особистості є професійний розвиток людини. Успішність професійної соціалізації визначається різними факторами, одним із яких є соціальний капітал.

Правоохоронні органи є одним із провідних суб'єктів внутрішньої політики держави. На поліцейських покладено вирішення таких важливих завдань як забезпечення публічного порядку, захист прав і свобод, особистої безпеки громадян, що гарантуються їм Конституцією України та профілактика злочинності. Усі ці завдання вирішуються завдяки проведенню дієвої кадрової політики правоохоронних органів, яка спрямована на процес якісної професійної підготовки, удосконалення системи професійного відбору, поліпшення виховної, соціальної роботи з персоналом та покращення якості психологічного супроводу службової діяльності. Проте, на жаль, потенціал соціального капіталу в професійній підготовці майбутніх поліцейських практично не використовується, що актуалізує дану тему.

Період навчання у вищому закладі освіти – підготовча стадія до майбутньої професійної діяльності, що пов'язана з процесом професіоналізації

особистості. Це є період первинної професіоналізації (за термінологією В. Погрібної), що «охоплює здобуття професійних знань, умінь і навичок, необхідних для успішного початку професійної діяльності, тобто опанування спеціальності» [1, с. 89].

Професійне навчання являє собою процес взаємодії викладача, наставника і того, хто навчається, у ході якого здійснюється професійна освіта. Професійне навчання спрямоване на стимулювання, вироблення у здобувачів вищої освіти психологічних якостей, необхідних для успішного проходження етапів професіоналізації (засвоєння професії, адаптації до професії, оволодіння майстерністю і творчістю в професії, підвищення кваліфікації тощо). Головною метою професійного навчання є формування і проектування особистості фахівця, що ефективно здійснює трудову діяльність, найбільш повно реалізуючи себе в праці. Навчання у вищому навчальному закладі виступає засобом придбання частки професійного капіталу, збільшення якого забезпечить просування майбутнього фахівця у напрямку до ядра професійної групи.

У ході професійного навчання продовжується розпочатий у допрофесійній підготовці розвиток і формування цілісності особистості як суб'єкта праці. Вже з початкових курсів відбувається диференціація напрямів «вростання» в професію та входження у професійну сферу. На цій стадії визначальну роль відіграють складові соціального капіталу – соціальні мережі навчального закладу, до яких входять однокурсники, викладачі, декани, курсові офіцери. Формується культурний та людський капітал майбутнього фахівця. Здобувачі вищої освіти засвоюють норми взаємодії з колегами, керівництвом, населенням; накопичують знання та формують професійні навички. Норми взаємодопомоги, довіри, участі (звісно, в тій мірі, в якій вони присутні у стосунках членів навчального закладу) скоріше за все будуть перенесені ними в новий трудовий колектив. Чим ширшими є зв'язки курсантів (як формальні, так і неформальні), чим в більше число груп вони можуть входити (починаючи з наукових і професійних гуртків, спортивних секцій, секцій за інтересами, і

закінчуючи радами факультетів, курсантськими самоврядування), тим вища вірогідність того, що вони легше зможуть адаптуватись на робочому місці (бо матимуть навички спілкування з різними людьми, більш реалістичне уявлення про роботу в органах правопорядку, чіткий об'єкт ідентифікації). Тому, виникають різні варіанти просування молодого людини в межах професійної площини. Поступово виникає готовність засвоювати нові професійні знання [2]. Проте, не завжди всі однаково наближаються до реалізації цієї мети.

Завдяки соціальному капіталу навчальних закладів може бути скорегований процес професійної соціалізації, особливо в частині її основного механізму – ідентифікації [3]. Структура особистості майбутніх офіцерів поліції зазнає в цей період значних змін. Причому ці зміни можуть бути як позитивними, так і негативними. Перш за все це стосується мотиваційної сфери, що включає ціннісні орієнтації, уявлення про професійну роль, мотиви, цілі, настанови, які визначають спрямованість особистості. І якщо курсант не отримає підтримки з боку тих груп, у культурі яких закон та поліцейська діяльність є цінностями, то об'єктами його ідентифікації стануть індивіди чи соціальні утворення з іншими орієнтаціями. Це в майбутньому може призвести до суперечності між суспільними вимогами до ролі поліцейського та виникненню професійного маргіналізму. В даному контексті слід зазначити, що професійна маргінальність виступає показником ступеня віддаленості майбутнього фахівця від сфери його нинішньої (освітньої) та майбутньої (професійної) діяльності, слабкої мотивації навчання та невизначеності чітких пріоритетів в професійній площині. Все це призводить до формалізації процесу навчання (недисциплінованості, безвідповідальності, низькій успішності тощо) чи навіть його припиненні, або зміні профілю підготовки.

Отже, можна констатувати, що на етапі професійного навчання визначальну роль відіграють соціальні мережі навчального закладу; формується культурний та інтелектуальний капітал майбутнього фахівця; накопичуються професійні знання та формуються професійні навички. Завдяки соціальному

капіталу навчальних закладів може бути скорегований процес професійної соціалізації, особливо в частині її основного механізму – ідентифікації.

Перспективними напрямками подальших досліджень є більш глибоке вивчення складових соціального капіталу та використання їх у професійній підготовці.

Список бібліографічних посилань:

1. Погрібна В. Л. Соціологія професіоналізму: монографія / В. Л. Погрібна. – К. : Алерта : КНТ : ЦУЛ, 2008. — 336 с.
2. Мельник М. І. Правоохоронні органи та правоохоронна діяльність: [Монографія] / М. І. Мельник. – К. : Атіка, 2004. — 375 с.
3. Болотова В. А. Профессиональная идентификация личности социологический аспект анализа) : Дис. ...канд. социол. наук : (22.00.03 социальные структуры, социальные институты и социальные отношения) / В. А. Болотова. – Х., 1998. – 201 с.